

Проаналізувавши дані з таблиці 2, ми бачимо, що наприкінці дослідження показники мають перевагу у експериментальній групі, і різниця є достовірною у порівнянні з контрольною групою. Кількість балів за шкалою Штрасмайера у контрольній групі склала $1,10 \pm 0,10$, а у експериментальній - $1,61 \pm 0,06$, це свідчить про те, що у експериментальній групі значно покращився рівень та якість навичок самообслуговування. У експериментальній групі знизився рівень класифікації за шкалою MACS на 0,6 балів, ніж у контрольній на 0,2 бали, що є добре і свідчить про покращення умінь дитини маніпулювати предметами у повсякденній діяльності. Такі показники можна пояснити тим, що дошкільнята з контрольної групи не робили вправ для покращення самообслуговування, на відміну від експериментальної групи.

ВИСНОВКИ

Затримка психічного розвитку є однією з найбільш поширених форм психічної патології дитячого віку. Проаналізувавши показники обох груп в кінці дослідження ми побачили, що після запропонованої реабілітаційної програми рівень навичок самообслуговування досліджуваних значно покращився, що вплинуло на їх досягнення самостійності, незалежності дитини від дорослих, спрощення, комфортності та покращення життя дітей з затримкою психічного розвитку в спеціалізованому закладі. Тому, ми вважаємо, за доцільне включати в програму фізичної реабілітації для дітей з затримкою психічного розвитку спеціальні вправи для навчання навичкам самообслуговування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Блинова Л. Н. Диагностика и коррекция в образовании детей с задержкой психического развития / Л. Н. Блинова : Учеб. пособие. — М. : Изд-во НЦ ЭНАС, 2001. — 136 с.
2. Борякова Н. Ю. Ступеньки развития. Ранняя диагностика и коррекция задержки психического развития / Н. Ю. Борякова. — М. : «Гном-Пресс», 1999. — 56 с.
3. Коломинский Я. Л. Психическое развитие детей в норме и патология. Психологическая диагностика, профилактика и коррекция / Я. Л. Коломинский, Е. А. Панько, С. А. Игумнов. — СПб. : Питер, 2004. — 480 с.
4. Малічева О. В. Корекція пізнавальних психічних процесів у дітей із ЗПР засобами фізичного виховання // Дефектологія. — 2008. — № 2. — С. 23—27.
5. Махова А. К. Основные пути коррекции психического развития детей с ЗПР средствами социального воздействия // Актуал. пробл. совр. науки. — 2011. — № 2. — С. 85—89.
6. Руденко А. М. Социальная реабилитация : учеб. пособие для вузов / А. М. Руденко, С. И. Самыгин. — М. : Наука-Спектр : Дашков и К, 2012. — 320 с.
7. Старцева В. Психолого-педагогічні особливості соціально-побутового орієнтування дітей-сиріт із ЗПР // Дефектологія. — 2009. — № 2. — С. 34—36.

Луцький В.

РОЗВИТОК ТУРИСТИЧНО-КРАЄЗНАВЧИХ МАНДРІВОК В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XIX –XX СТ.

У статті віддзеркалюється український туристично-краєзнавчий рух у Галичині в другій половині XIX – початку XX ст.

Ключові слова: туристично-краєзнавчий рух, мандрівки, краєзнавство, маршрути, дослідження.

Луцький В. Развитие туристически-краеведческих путешествий во второй половине XIX - начале XX в. В статье отражается украинское туристически-краеведческое движение в Галичине во второй половине XIX - начале XX ст.

Ключевые слова: туристически-краеведческое движение, путешествия, краеведение, маршруты, исследования.

Lutskii V. *Development of tourist-regional trips is in the second half of XIX - beginning of XX of century. The article discloses the Ukrainian tourist motion in Galicia in the second half of XIX – at the beginning of XX century. Ethnographic-regional motion in the second half of XIX - collected beginning of XX of century more mass forms. Herein large merit of the Ukrainian enlighteners, in particular I.Franka, V.Shuxevicha, F.Vovka, Z.Kuzeli, I.Sharanevicha, A. Petrushevicha, I.Gavrishkevicha, O.Partuckogo and other. Thus, in the end XIX - the active becoming of elucidative-regional motion took place beginning of XX of century through opening of museums, work of movable exhibitions, realization of trips of ethnology, regional excursions, realization of scientific expeditions with the aim of ethnographic and anthropological inspection and acquisition of exhibits for work of museums. Under act of the conducted trips interest is in trips in Galychyna grew constantly, their geography broadens, experience of participants is enriched, the forms of tourist-regional work improve.*

Key words: tourist regional motion, travels, regional land studying, routes, researches.

Постановка проблеми: Діяльність "Руської трійці" була продовжена їх послідовниками, зокрема М.Устияновичем, А.Могильницьким та Й.Кобринським, І.Білінським, Р.Мохом та ін.

Мета роботи – розкрити туристично-краєзнавчий рух у Галичині в другій половині XIX – початку XX ст.

Методи дослідження складають принципи історизму і об'єктивності, загальнонаукових методів аналізу і синтезу, спеціальних, проблемно-хронологічного та порівняльно-історичного методів дослідження.

Результати дослідження: М. Устиянович був організатором "Собору руських вчених" у Львові 1848 р., на якому виступив з промовою про завдання історичної та філософської науки у справі національного відродження українського народу. Здійснив ряд подорожей зі Славська в Угорщину через Ворітський перевал і Боржавську височину українського Закарпаття і описав у праці "Ніч на Боржаві" [3, с. 85]. А.Могильницький – священик, громадський діяч Галичини. Він у середині XIX ст. написав поему "Скит Манявський". Цінність її в тому, що при її написанні автор використав фольклорно-етнографічний матеріал. У цій поемі велике місце відводиться історичному минулому краю, його політичній історії [17, с. 260]. Почин "Руської трійці" підхопив і Й. Кобринський – вчитель, пізніше священик і громадсько-політичний діяч. Працюючи в Коломийській окрузі, він під час своїх мандрівок збирав фольклорно-етнографічний матеріал, який використовував у публікаціях. Крім того, Й.Кобринський займався народними справами, присвятив значну частину свого маєтку та багато праці на фундування Народного дому в Коломії [9, с. 281].

В.Ільницький був відомий мандрівник та автор багатьох наукових праць і розвідок. Протягом 1845-1860 рр. здійснив багато подорожей по території Галичини та країнах Європи, зокрема Словаччини, Угорщини, Італії [6, с. 62], які описав у своїх працях "Образки з Угорщини", "Записки руського мандрівника", "Образки з світу альпійського", "Подорож школяра до Італії" та ін. [14, с. 22].

Серед дослідників Галичини другої половини XIX ст. слід виокремити І.Гавришкевича, який у студентські роки у 1848 р. разом з двома товаришами здійснив багатоденні мандрівки за маршрутом Любін - Самбір -Трускавець - Дрогобич - Східниця - Стрий - Тухолька - Турка - Перемишль. У статті "Висоти Східної Галичини і Буковини" автор описав українські назви 2000 висот, які він виявив із карт Кумерсберга. І.Гавришкевича слід вважати піонером на ниві галицької картографії XIX ст. У мандрівничій практиці І.Гавришкевича важливе місце посідали і кількадевні походи. Один з них, триденний перехід по околицях Львова, він здійснив зі своїм товаришем П.Леонтовичем. Варто зауважити, що І.Гавришкевич практикував і зарубіжні походи. У 1876 р. він разом з І.Добрянським мандрував по Швейцарії [13, с. 142]. Цікаві матеріали про життя і діяльність І.Гавришкевича (листи, фото, вирізки з газет, журналів) зберігаються у фонді І.О.Левицького в рукописному відділі Львівської наукової бібліотеки ім. В.Стефаніка у Львові. Пристрасним мандрівником був також О.Партицький, який багато подорожував по Галичині. Зокрема, влітку 1865 р. він разом з З.Пославським, Д.Танячкевичем, І.Мандичевським, Ю.Целевичем, Н.Вахнянином взяв участь у тижневій мандрівці по Галичині. Зібрані ним краєзнавчі матеріали знайшли застосування в краєзнавчо-етнографічних, археологічних, лінгвістичних, географічних дослідженнях. Про мандрівки О. Партицького свідчить ряд його публікацій на краєзнавчо-туристичну тематику, а саме: серія науково-популярних статей: "Образи Руси Галицької", рукописи "Подорожньо-етнографічні записки", нариси "Образ Поділля", "Руїни стародавніх замків на Поділлі", замальовка "Камінь святого Петра", "Крехівський монастир", "Страдецька печера", "Могила Остапова", "Жерло Парашка". Крім того, він розробив ряд маршрутів по Галичині, зокрема по околицях Львова: Рясна Руська - Шкло - Крехівський монастир - Завадів. У 1878 р. О.Партицький звернувся до краян з пропозицією про те, що потрібно розширювати місця для відпочинку, розробляти та прокладати нові маршрути, посилено вивчати рідний край, як це робиться в країнах Європи [7, с. 87].

Великий внесок у розвиток краєзнавства зробили А.Петрушевич та професор І.Шараневич, які не тільки досліджували, але й організували цілу низку краєзнавчих історико-археологічних виставок, які перетворилися у перші українські музеї у Львові – 1870 р., Промисловий у Народному домі (1873 р.). Крім того, І.Шараневич у 1882 р. за допомогою комісії охорони пам'яток старовини почав розкопки Галича [15, с. 24]. Українська етнографічна частина Галичини наприкінці 70-их рр. XIX ст. була не тільки однією з найвідсталіших провінцій Австро-Угорщини у промисловому та сільськогосподарському, але й у культурно-освітньому розвитку. Наприклад, у Чехії неписьменність становила 17,7%, Моравії – 19,2%, а в Галичині – 63,8% [16, с. 6].

Для підняття культурно-освітнього рівня у 80-х рр. XIX ст. почали проводитись етнографічні виставки для українського населення Галичини. Перша виставка була відкрита у Коломиї у 1879 р., на якій було показано вироби з дерева, шкіри та інших матеріалів. На виставці у Станиславові (1880 р.) експонувалися твори народних умільців Покуття і Гуцульщини, а також побутові речі, одяг селян Прикарпаття, а третя археологічна виставка – в 1885 р. у Львові (тут було виставлено на показ знаряддя праці з каменю і кременю з приватних археологічних колекцій місцевих краєзнавців, зокрема І.Чоловського з Станиславова та пароха із Залукви Л. Лаврецького) [2, с. 55]. У 1886 р. І.Шараневич у Народному домі створив археологічно-бібліографічну виставку та музей галицько-української старовини, який був розміщений в Ставропільському інституті. Всі вони мали значний вплив на розвиток краєзнавчих досліджень у Галичині. Одним із учасників багатьох мандрівок по Гуцульщині був історик, засновник і редактор просвітницько-педагогічних видань "Дзвінок", "Учитель", співредактор газет "Зорі", "Діла", "Руської читанки" В.Шухевич. Зазначимо, що він видав п'ятитомник "Гуцульщина", над яким почав працювати ще з 1874 р. [6, с. 102]. За наукові здобутки В.Шухевича було обрано членом НТШ, членом етнографічної комісії австрійського товариства народознавців та членом етнографічного товариства Чехословаччини. Починаючи з 1880 по 1890 рр. В.Шухевич був членом Львівської ради Промислового музею у Народному домі, який був створений у 1873 р., а пізніше заступником голови виконавчого комітету цього музею та Ставропільського інституту. Крім того, він у 1885 р. організував музей Дідушицького у Львові і брав участь в етнографічних виставках, на яких експонувалися вироби домашнього промислу, які відбулися в м. Львові та Тернополі. Зокрема, на виставці 7 липня 1887 р. у Тернополі великим успіхом та популярністю користувалися серед населення вироби домашнього промислу. Під час виставки вперше було зроблено фотографії та пам'ятний альбом. Крім виставок, галицька інтелігенція почала заохочувати українську молодь до мандрівок рідним краєм та збирати речі старовини [1, с. 42].

Матеріали, зібрані краєзнавцями, також передавалися у Львівський музей, заснований в 1886 р. "Просвітою" та музей НТШ, що був заснований 1895 р. хоча колекціонувати почали ще з 1893 р. [8, с. 59]. Так розпочався етап українського музейного будівництва, що ґрунтувався на громадських засадах. Музеї розвивались в двох напрямках: створювали їх при масових інституціях та самостійних музейних організаціях. Початок цій справі поклала "Просвіта", якою на той час керував К.Паньківський. Звіти музею "Просвіти" за 1886-1909 рр. наочно доводять швидке збільшення його фондів за підтримки меценатів. Поряд з рідкісними іконами, стародруками та іншими унікальними експонатами їх у 1909 р. передають у власність НТШ [5, с. 27]. Неперевершеним організатором багатьох науково-пізнавальних подорожей та експедицій був І.Франко. У 1874 р. здійснив мандрівку, яка пролягла через м. Львів - м. Долина - с. Мізунь - с. Шевченкове - с. Лолин, а далі шлях пролягав на с. Вишків та с. Сенечів, а у 1876 р. організував спільно з членами "Академічного гуртка", в якому він був активістом, багатоденну мандрівку за маршрутом: м. Львів - Стрий через села Бубнище - Мізунь - Вигоду - Шевченкове - Лолин - Вишків - Гошів - Болехів - Моршин - Стрий [10, с. 63].

У 1883 р. І.Франко організував етнографічно-статистичний гурток, який пізніше реорганізувався в "Кружок для устроювання вандрівок по ріднім краю". Під безпосереднім впливом краєзнавчої діяльності І.Франка на території Східної Галичини у 1883-1889 рр. відбуваються шість щорічних просвітницьких мандрівок передової студентської молоді. І.Франко ще учнем, а пізніше студентом університету проводив свій вільний час від навчання серед природи. Під час канікул він тижнями мандрував по Галичині, "...захоплюючись красою природи та студіючи життя нашого простолюдина. До мандрівок у часі ферій при кожній нагоді заохочував Франко молодіж і притім привчав помічати життя людей, збирати всякий матеріал, напр. етнографічний і статистичний. Франко дав почин до студентських мандрівок, які в 80-ті роки зорганізовувалися і щороку відбувалися в різні закутки нашого краю, ба навіть пізніше й на Закарпаття, де наша молодіж давала концерти, познайомлювалася з тамошнім населенням і будила до життя тамошню мертвечину" [10, с. 70].

Туристичний почин І.Франка надихав студентську молодь на розвиток подальших мандрівок. Яскравим прикладом цьому може бути організована у 1889 р. перша мандрівка української молоді з концертами по Галичині. Її керівниками були студент Віденського університету Й.Партицький і композитор О.Нижанківський. Їхній маршрут проліг із Стрия на Жидачів - Перемишляни - Золочів - Броди - Тернопіль [24, с. 122]. Друга мандрівка відбулася 2 вересня 1890 р. Маршрут почався з Перемишля на Самбір - Дрогобич - Стрий - Миколаїв - Бережани - Підгайці - Монастириськ - Бучач - Чортків - Заліщики - Городенку - Снятин - Коломию - Львів. Восени 1891 р. відбулася третя мандрівка за

маршрутом: Львів - Самбір - Дрогобич - Сколе - Болехів - Журавно - Підгайці - Тереховля - Тернопіль - Львів. Цього ж, 1891 р. учасники музичного товариства "Львівського Бояна" теж вирушили у мандрівку за маршрутом Сянок - Самбір - Дрогобич - Миколаїв - Стрий - Станіславів - Коломия - Чернівці - Заліщики - Борщів - Копичинці - Тереховля - Підгайці - Бережани - Рогатин. Керівником мандрівки був Й.Партицький. [24, с. 127].

У 1892 р. товариство "Львівський Боян" здійснило дві одночасні мандрівки. Одна – в Західну Галичину за маршрутом Львів - Самбір - Перемишль - Ясло - Криниці - Закопане - Новий Торг - Тішин - Ряб, а друга мандрівка пролягла по території Східної Галичини за маршрутом: Львів - Стрий - Трускавець - Дрогобич - Жовква - Сокаль - Броди - Золочів - Тернопіль - Тереховля - Чортків - Коломия - Станіславів - Львів. Всі прибутки з концертів було призначено для спорудження пам'ятника Т.Шевченку. Традицію мистецьких артистичних мандрівок у 1904-1905 рр. продовжив гурток товариства "Академічна громада". Ці подорожі проходили по території Галичини та Буковини. Керівником був К.Гутковський [24, с. 284]. Отже, артистичні мандрівки з концертами дали великий поштовх для подальшого мандрівництва та краєзнавства на теренах Галичини.

У 1893 р. учитель Львівської гімназії Я.Витошинський з учнями української гімназії здійснив багатоденну мандрівку за маршрутом: Богородчани – Яремча – Вороненка. У 1894-1896 р.р. – з Яремчі на Синячку, 1897 р. – з Яремчі на Ворохту і Говерлу.

В 1898-1909 рр. Я.Витошинський відпочивав у Ворохті, де влітку подорожував на г. Ребровач, г. Ворохтянський Діл, г. Магуру, г. Хом'як, г. Кукул, г. Говерла. У 1901 р. він влаштував подорож для 20 львівських гімназистів за маршрутом: Львів - Микуличин - г. Говерла, а в 1902 р. та 1905 рр. аналогічну мандрівку зробило 50 учнів та 25. учнів.

У 1900 р. І.Франко, О.Роздольський, М.Павлик і О.Колесса провели мандрівку по Стрийщині та Городенківщині, під час якої було зібрано багато краєзнавчого матеріалу. Починаючи з 1901 р. по 1914 рр І.Франко відвідував і проживав у с. Криворівні. У цьому чарівному куточку Гуцульщини, який В.Гнатюк називав "Українськими Афінами", побували багато культурно-просвітницьких діячів не тільки Галичини, Буковини, Закарпаття, але й Наддніпрянської України. З Криворівні І.Франко здійснив ряд мандрівок на "Церкви", де знаходиться підземна печера, у якій і літом є лід, на Кичери довкруги Криворівні, на г. Писаний Камінь, г. Ватанарку (там тоді сходилися кордони трьох держав – Австрії, Угорщини і Румунії), Сине Плесо, потік Добрин, Чивчин, г. Довбушанку, г. Говерлу". "Був теж на горі Піп-Іван, що з одного боку завершує хребет Чорногори, захоплюювся красою озера Шибеного. По селах прислухався до народних переказів, збирав фольклорні матеріали. Кажуть, що коли І.Франко був у Буркуті, з друзями пускався по гірських верхах у далекі мандри" та на інші вершини Чорногірського та Горганського хребтів [21, с. 311]. Крім пішохідних мандрівок, він дарабою плыв Черемошем до Вижниці.

18-24 вересня 1904 р. відбулася етнографічна експедиція на Бойківщину. Організаторами були Наукове товариство імені Шевченка і Товариство австрійської етнографії. Мета – етнографічне та антропологічне обстеження ряду місцевостей Бойківщини, придбання експонатів для Музею НТШ та музею у Відні. У цій експедиції взяли участь І.Франко (керівник), З.Кузеля, Ф.Вовк, П.Рябков та інші. Маршрут проліг з м. Борислава через с. Мшанці - Турка - Сколе - Тухольку - Лавочне - Славськ - Стрий [22, с. 99]. За великі заслуги в галузі етнографії І.Франко з 1902 р. став членом Віденського етнографічного товариства, а з 1907 р. радником музею у Відні. Влітку 1906 року І.Франко з товаришами здійснив багатоденну мандрівку за маршрутом: Криворівня - Жаб'є - Дземброня - г. Піп Іван - г. Туркул - г. Говерла - села Луги - Рахів - Ясиня - Яблуниця - Ворохта - Криворівня. У 1908 році І.Франко з великою групою провів першу мандрівку на конях за маршрутом: с. Криворівня - с. Жаб'є - с. Зелена - с. Буркут - г. Стіг - оз. Шибене - оз. Марічейка - г. Піп Іван - г. Менчул - г. Ребра - г. Шпиці - г. Кострич - с. Кривопілля - с. Жаб'є - с. Криворівня. Як писав А.Франко: "Розкішна могутня панорама гір простягалася перед нашими очима: велична й грізна вкрита вічним снігом Говерля, а там, куди не глянь, верхи. Тато знав їм усім назви, їхнє положення й прикмети. Коні йшли обережно і, зграбно ступаючи поміж камінням, були одночасно і нашою опорою" [20, с. 73].

Таким чином, І.Франко підвів теоретичне підґрунтя під висунуту членами "Руської трійці" ідею необхідності краєзнавства для освіти й виховання народу. Своєю активною науково-краєзнавчою і організаційно-андрівницькою діяльністю, він стимулював розвиток мандрівництва та краєзнавства і використовував їх в освіті та вихованні української молоді.

Корнило Устиянович – художник, багато часу провів у мандрівках по Бойківщині і Підкарпаттю. Він об'їздив не тільки Галичину і Буковину, а й бував на Східній Україні та в Росії, зокрема в Києві та

Петербурзі. Їздив до Угорщини, Румунії та Італії, здійснив подорожі в Альпи, залишив спогади про перебування в Римі й Неаполі (1888 р.) та на Кавказі (1902 р.) [12, с. 18].

Великий внесок у краєзнавство вніс Зенон Кузеля. Великою школою була його участь в антропологічно-етнографічних експедиціях в Карпати під керівництвом І.Франка і Ф.Вовка, що їх влаштовувало НТШ спільно з Антропологічним Товариством у Парижі в 1904, 1905 і 1906 рр. Під керівництвом І.Франка і Ф.Вовка З.Кузеля проводив антропометричні дослідження населення Карпат від Татрів по румунську границю, збирав етнографічні й ономастичні матеріали та закупував етнографічні експонати для музеїв – Етнографічного музею НТШ у Львові, Олександра III в Петербурзі та Етнографічного у Відні. Під час практичної роботи часто проводив експедиції і самостійні мандрівки не тільки в Карпати, але і в Наддніпрянську Україну, він плідно працював та збирав матеріал. За заслуги в 1904 році став членом етнографічної комісії НТШ, а у 1909 році, був іменований дійсним членом філологічної секції НТШ та стає постійним співробітником Міжнародного Союзу Етнографів і його видань. Друком вийшли його праці про етнографів як Ф.Вовка, В.Гнатюка та І.Франка [11, с. 77]. У розвитку туризму та краєзнавства у Галичині чималу роль відіграв Володимир Гнатюк – секретар Наукового товариства імені Тараса Шевченка у Львові, секретар, а відтак голова етнографічної комісії НТШ та головний редактор “Етнографічного збірника” й “Матеріалів до української етнології”, редактор багатьох наукових збірників. З 1898 по 1906 рр. головний редактор і директор “Української видавничої спілки” у Львові [7, с. 229]. Він вважається першим професійним збирачем і дослідником фольклору Закарпаття. Він разом із І.Франком та Ф.Вовком організував наукові екскурсії. В.Гнатюк написав понад 300 етнографічних праць та краєзнавчих розвідок. Як вчений секретар етнографічної комісії НТШ, він тісно підтримував зв'язки з багатьма краєзнавцями Галичини і постійно турбувався про те, щоб інтелігенція в селах якомога більше знайомилася з працями краєзнавців. Починаючи з 1895 р. В.Гнатюк здійснює етнографічні мандрівки на Закарпаття, зокрема у 1896 році відвідав різні села Пряшівщини (Східна Словаччина). Влітку 1897 р. В.Гнатюк здійснив четверту тривалу мандрівку на Закарпаття, де відвідав українські поселення у Бачці на Мадярщині (тепер Югославія). Влітку 1899 р. В.Гнатюк здійснив п'яту мандрівку через все Закарпаття, а остання подорож В.Гнатюка на Закарпаття відбулася 1903 р. У цих краєзнавчих мандрівках активно збирав фольклорний, історичний та статистичний матеріали [4, с. 7]. Велике значення для розвитку краєзнавства та туризму в Галичині мали українські музеї. Для поповнення колекції експонатами ще у 1902 році І.Франко та В.Гнатюк звернулися до українського населення про необхідність збирати фольклорні, етнографічні “описи, рисунки, фотографічні світлини, предмети старовини, пам'ятки мистецтва” [19, с. 77].

У 1905 р. митрополитом А.Шептицьким було закладено “Церковний музей”, який в липні 1911 р. отримав назву “Національний”. А.Шептицький власноручно для цього музею передав свою особисту колекцію із 9880 предметів. Серед них – рукописи XV – XVIII ст., стародруки, архівні матеріали XVI – XVIII ст., ікони, твори живопису та графіки, речі культового призначення. А для розміщення цих скарбів старовини він закупив велике приміщення у Львові та забезпечив його утримання [23, с. 25]. Першу програму самодіяльного музейного руху висунуло “Товариство охорони української старовини”, яке було створене в 1914 р. В її основу лягло завдання: збирати пам'ятки культури, які зберігались у родинах або церквах і які зазнали руйнування. Для популяризації краєзнавчої та етнографічної діяльності музеїв, проводились виставки старожитностей, зокрема, у Стрию в 1909 р. та виставка домашнього промислу в Коломиї в 1912 р. [18, с. 168]. Як бачимо, студентські мандрівки у Галичині у 1880-1900 рр., доповнені доповідями та концертами, стали помітним явищем у культурно-просвітницькому житті нашого краю. Якщо на початку XIX ст. в мандрівках брали участь окремі діячі, то в останній чверті XIX ст. – початку XX ст. десятки і сотні подвижників українського відродження.

ВИСНОВОК. Таким чином, етнографічно-краєзнавчий рух у другій половині XIX – початку XX ст. набрав більш масових форм. В цьому велика заслуга українських просвітителів, зокрема І.Франка, В.Шухевича, Ф.Вовка, З.Кузеля, І.Шараневича, А.Петрушевича, І.Гавришкевича, О.Партицького та ін. Отже, в кінці XIX – початку XX ст. відбулось активне становлення просвітницько-краєзнавчого руху через відкриття музеїв, роботу пересувних виставок, проведення народознавчих мандрівок, краєзнавчих екскурсій, здійснення наукових експедицій з метою етнографічного та антропологічного обстеження та придбання експонатів для роботи музеїв. Під впливом проведених мандрівок інтерес до подорожей у Галичині постійно зростає, розширюється їх географія, збагачується досвід учасників, удосконалюються форми туристично-краєзнавчої роботи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арсенич П. Родина Шухевичів. / П.Арсенич. – Коломия: ВІК, 1995. – 80 с.
2. Арсенич П. Гуцульщина в збірках музеїв / П.Арсенич, М.Паньків // Гуцульщина: перспектива її соціально-економічного і духовного розвитку в незалежній Україні. – Івано-Франківськ, 1994 – С. 54-56.
3. Гординський Я. До біографії й характеристики Миколи Устияновича / Я.Гординський // Записки НТШ. – Т.СІV. – Львів, 1911. – С. 83-122.
4. Гнатюк Володимир. Вибрані статті про народну творчість / Володимир Гнатюк // Записки НТШ. – Т. 201. – Нью-Йорк. – 1981. – 288 с.
5. Іваничук Р. Нариси історії Просвіти / Р.Іваничук. – Львів - Краків - Париж, 1993. – 232 с.
6. Качкан В.А. Українське народознавство в іменах / В.А.Качкан. – К.: Либідь, 1994. – 336 с.
7. Календар товариства "Просвіта" на 1930 р. – Львів, 1929. – С. 59-61.
8. Куровець І. Іван Франко у моїх згадках / І.Куровець // Іван Франко у спогадах сучасників. – Львів, 1956. – С. 60-74.
9. Пеленський Є. Кузеля З. – етнолог / Є. Пеленський // Записки НТШ. – Т. CLXIX. – Париж - Нью-Йорк - Мюнхен - Торонто - Сідней. – 1962. – С. 77.
10. Подорож в Українські Карпати: Збірник. Упорядник М.Вальо – Львів: Каменярь, 1993. – 270 с.
11. Dylan Thomas <http://www.developingdylan100.co.uk/>
12. Thomas J. Bata Library - Special Collections <http://literarytourist.com/browse.php?page=107&pid=2418>

Назарук В.М.

Национальный технический университет Украины "КПИ"

ОЗДОРОВИТЕЛЬНОЕ ПЛАВАНИЕ ДЛЯ СТУДЕНТОВ

В статье рассматриваются данные относительно влияния оздоровительного плавания на здоровье студентов.

Ключевые слова: методы оздоровительного плавания, средства оздоровительного плавания, регламент упражнений, техника плавания.

Анотація. Назарук В.М. **Оздоровче плавання для студентів.** В статті розглядаються дані відносно впливу оздоровчого плавання на здоров'я студентів.

Ключові слова: методи оздоровчого плавання, засоби оздоровчого плавання, регламент вправ, техніка плавання.

Annotationю Nazaruk V. *The healthy swimming for students.* In this article data about influence of healthy swimming on the health of students are considered. At present the factors influence on the health of students which (factors) influenced less significantly before. Automatization of industry, lowering physical loading and increasing mental loading, urbanization as well as informational loading are elements of our mode of life and these elements differently are reflected on the health of youth. That's why there is a necessity of taking measures and decisions which will change situation to the best as well as will give an opportunity to control the health of the students. The tasks of healthy swimming are:

- improving technique of swimming with the help of selected methods;
- active hardening and improving of the system of thermoregulation of organism;
- increasing the level of functioning cardiac system and breathing system;
- strengthening moving system;
- developing general endurance, coordinative abilities, flexibility;
- strength training and moving training;
- integral swimming training.

The means of healthy swimming are:

- imitation (on land) swimming on elements;
- swimming on technique on elements in full coordination under control of trainer or sport instructor;
- warm, contrast, cold shower before and after training; swimming at open basins;
- long continuous swimming, repeated and complex swimming at aerobic and mixed modes;
- sliding and swimming for velocity on chest, on back with next turn;
- swimming with retaining breath; diving to the length;
- passive exercises, active exercises, passive and active exercises for stretching at shoulders, knees on land and at water;
- complex swimming;